

Maria Mendel

Uniwersytet Gdański

Doradztwo w uczelni związane z potwierdzaniem efektów uczenia się kandydatów przed startem na studia

Tekst ukierunkowany jest na refleksję nad pojęciem oraz praktykowaniem doradztwa, które wiąże się z potwierdzaniem przez uczelnie efektów uczenia się osiągniętych przez kandydatów na studia różnymi, także nieformalnymi drogami (*Recognition of Prior Learning*, RPL). Temat wydaje się szczególnie aktualny w Polsce, gdzie dopiero od półtora roku legalnie funkcjonują uczelniane procedury w tym zakresie. Z perspektywy rezultatów kilku projektów zorientowanych na kształcenie kadr akademickich, zaangażowanych w te procedury, a także w kontekście doświadczeń polskiego Zespołu Ekspertów Bolońskich, przedstawiane jest podejście do zagadnienia „doradztwa RPL”.

Słowa kluczowe: doradztwo, RPL, potwierdzanie efektów uczenia się, uczenie się przez całe życie

Zarówno strategia rządowa *Perspektywa uczenia się przez całe życie*, jak znowelizowana ustawa PSW¹ sprzyjają utrzymaniu w Polsce kierunków działania, jakie określiła w roku 2008 Karta Uniwersytetów Europejskich w sprawie Uczenia się Przez Całe Życie [European University Association (2009): *European Universities' Charter on Lifelong Learning*. Brussels]. Karta promuje model *uniwersytetu dla całościowego uczenia się* [*University for LLL* lub *LLL University* (LLLU)] i akcentuje zwiększanie dostępu do edukacji na poziomie wyższym, któremu służyć mają – uchwalone w roku 2015 przez senaty polskich uczelni – systemowe rozwiązania w zakresie potwierdzania efektów uczenia się poza edukacją formalną (umownie: *procedury RPL*, czyli odnoszące się do *Recognition of Prior Learning*, potwierdzania efektów uczenia się, różnymi drogami osiągniętych przed startem na studia).

Jak w innych uczelniach UE, tak w Polsce, systemy te mają przyciągać do uczelni studentów, którzy dzięki tym rozwiązaniom mogliby kompletować lub/i uzupełniać swoje kwalifikacje, czyniąc to na podbudowie swoich wcześniejszych osiągnięć

¹ *Perspektywa uczenia się przez całe życie* – załącznik do uchwały Nr 160/2013 Rady Ministrów z dnia 10 września 2013 r.; Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw.

w uczeniu się nieformalnym (np. w domu) czy pozaformalnym (np. w miejscu pracy). Czasem nazywa się ich studentami *nietradycyjnymi*, bo z uwagi na specyficzną sytuację życiową, związaną z wiekiem, uwikłaniami rodzinnymi, zawodowymi, niepełnosprawnością itp. w swoim studiowaniu idą nietypową ścieżką. Zawsze jest ona indywidualna, w niektórych przypadkach skrócona, w innych specjalnie rozciągnięta w czasie, albo zgodnie z potrzebami wyodrębniająca indywidualne moduły i fazy. Stąd praktycznie wszystko, co dotyczy RPL, należy bezwzględnie postrzegać w perspektywie uczenia się przez całe życie (umownie: LLL) i w żadnym wypadku nie oddzielać go – jako działania formalnie wpisanego w procedurę potwierdzania efektów uczenia się poza szkolnictwem wyższym – od działalności uczelni, z mocy swoich aktualnych misji i strategii, rozmaitymi sposobami osiągających status instytucji uczenia się przez całe życie. Jednym z takich *sposobów* jest doradztwo związane z uczelnianym potwierdzaniem efektów uprzedniego uczenia się, kluczowy element w działaniach na rzecz uczenia się przez całe życie. Na potrzeby tego tekstu umownie określane jest ono jako *doradztwo RPL*. Podstawę formułowanych dalej jego ujęć stanowią rezultaty studiów i badań, a także doświadczenia w pracach nad reformą szkolnictwa wyższego, w kontekście idei uczenia się przez całe życie².

Alicja Kargulowa, autorka nośnych konceptualizacji doradztwa w perspektywie pedagogicznej, kładzie w swoich pracach nacisk na jego odmienność znaczeniową od poradnictwa. Mówi o doradztwie jako procesie doraźnym, a nie – jak poradnictwo – długotrwałym i perspektywicznie zorganizowanym w oparciu o praktykę powracania do analizowanych problemów, powtarzania (Kargulowa, 2005, s. 36–46). Doradztwo jest według tej autorki „zdarzeniem społecznym polegającym na doraźnym działaniu udoskonalającym zachowania jednostek lub grup przez udział doradzającego w rozwiązywaniu problemów osób, którym doradza” (Kargulowa, 2005, s. 197). Przy czym osoby te – generalnie – są zaradne i umieją rozwiązywać swoje problemy. Korzystają z pomocy doradcy, by sprawniej dojść do postawionych celów i osiągnąć to, co zamierzone w perspektywie swoich, czasem długofalowych działań (Kargulowa, 2005, s. 197; zob. też Leszczyńska-Rejchert, 2005, s. 132). W tym świetle doradztwo jest działaniem o charakterze informacyjno-instruktażowym,

² Podstawy przedstawianych tu treści, to – między innymi – doświadczenia współorganizacji na Uniwersytecie Gdańskim cyklu corocznych konferencji: Rozwój Edukacji Akademickiej (REA) w latach 2008–2015 (międzynarodowa wymiana wiedzy dotyczącej ULLL/LLLU) oraz uczestnictwa autorki w pracach European Universities Continuing Education Network – EUCEN (m.in. projekt Observal-Net: Validation of Non-formal and Informal Learning); ostatnio także w koordynowanym przez Dolnośląską Szkołę Wyższą (prof. Ewa Kurantowicz) projekcie z programu ERASMUS+: *Promocja uczenia się przez całe życie w szkołach wyższych przez wdrożenie innowacyjnych praktyk w zakresie uznawalności efektów uczenia się uzyskanych poza edukacją formalną (EDUPRO)*, 2014-1-PL01-KA203-003629. Autorka była członkiem polskiego Zespołu Ekspertów Bolońskich oraz uczestniczką projektu, kluczowego dla reformy szkolnictwa wyższego w Polsce, zrealizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie: „Budowa krajowego systemu kwalifikacji – pilotażowe wdrożenie krajowego systemu kwalifikacji oraz kampania informacyjna dotycząca jego funkcjonowania”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

podejmowanym w odpowiedzi na mniej lub bardziej sprecyzowane potrzeby osób z niego korzystających (Kozdrowicz, 2003, s. 319–320). Dotyczy to także doradztwa RPL, realizowanego w uczelniach.

Określając doradztwo RPL bliżej, można powiedzieć, że – zawsze postrzegane w perspektywie uczenia się przez całe życie – lokuje się ono niejako *pomiędzy* doradztwem zawodowym, czyli asystowaniem osobom w każdym wieku w dokonywaniu wyborów edukacyjnych i zawodowych oraz zarządzaniu ich karierami (jak mówi o tym m.in. unijna rezolucja w sprawie poradnictwa LLL³), a doradztwem edukacyjnym, które jest działaniem pomocowym w wyborze ścieżki edukacyjnej, kierunku studiów, szkoleń itp. (jak np. w Rozporządzeniu MEN w sprawie pomocy psychologiczno-pedagogicznej z roku 2010⁴).

Próbując definiować doradztwo związane z potwierdzaniem efektów uczenia (jak dotąd: doradztwo RPL), można – akcentując wąski zakres pojęcia, odnoszący się do procesu RPL w uczelni – stwierdzić, że jest to asystowanie kandydatowi w procesie potwierdzania przez uczelnię jego efektów uczenia się przed startem na studia w tej uczelni i pomaganie mu w wyborze poziomu, kierunku studiów (kwalifikacji pełnych lub cząstkowych) oraz osiągnięciu potwierdzenia tych efektów. Natomiast ujmując tego typu doradztwo z naciskiem na szeroki zakres jego pojmowania, odnoszący się do realizacji idei LLL w uczelni, można doradztwo RPL wyrazić, jako asystowanie kandydatowi – późniejszemu studentowi – w samodzielnym konstruowaniu jego kariery edukacyjnej i zawodowej, przebiegającej z udziałem uczelni, w ramach, stanowiącego jej misję istotną humanistycznie (zob. Mendel, 2013), uczenia się przez całe życie⁵.

Doradztwo RPL, dobrze w uczelni rozumiane i realizowane, doskonale współrealizuje funkcje *uniwersytetu dla całościowego uczenia się*, takie jak:

- ◆ dostosowywanie oferty uczelni do poszerzającego się kręgu zróżnicowanych odbiorców,
- ◆ kształtowanie profilu instytucji twórczej i innowacyjnej, włączającej ludzi i odpowiadającej na ich potrzeby – rozumiejącej LLL jako integralny element swoich misji (*education, research, service*) i zgodnie z nią działającej w lokalnej społeczności,

³ Rezolucja uchwalona przez Radę Unii Europejskiej w dniach 27–28 maja 2004 r. jako *Guidance Throughout Life in Europe (Całościowe poradnictwo zawodowe w Europie)*.

⁴ Zob. tekst rozporządzenia z aktualnymi zmianami: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=W-DU20102281487> (19.05.2016).

⁵ Zgodnie ze wspomnianą *Perspektywą...* każda uczelnia w Polsce formułuje misje uwzględniające ideę LLL.

- ♦ integrowanie, przebiegające w dwóch wymiarach: 1. integracja oferty edukacyjnej – własnej i innych instytucji; 2. integracja dotycząca osoby uczącej się – opracowywanie i realizacja indywidualnych strategii LLL⁶.

W świetle doświadczeń, zdobywanych w tym zakresie przez uczelnie krajów UE, doradztwo RPL można traktować dwojako:

1. Szeroko, jako element doradztwa LLL. Doradztwo tego typu realizowane jest zarówno w samej uczelni, jak poza nią, w środowisku lokalnym. Rozwija się ono w krajach UE głównie w ramach pracy ośrodków LLL, funkcjonujących na uczelniach. Można powiedzieć, że ośrodki te zajmują się RPL, ale nigdy nie jest to jakaś wydzielona sfera działalności, lecz praca na rzecz konkretnego kandydata, którego sytuacja jest analizowana i dla którego – w ramach możliwości uczelni – uzgadniana jest indywidualna ścieżka studiów. Ośrodki tego typu specjalizują się w doradztwie, mającym kilka uzupełniających się profili, m.in. doradztwo ukierunkowane na otoczenie lokalne i pracujące na rzecz integracji oferty edukacyjnej własnej uczelni z ofertą innych instytucji, organizacji pozarządowych i in. Za pośrednictwem i w wyniku takiego doradztwa uczelnia działa międzysektorowo i znacząco wzbogaca swoją ofertę, jednocześnie znakomicie realizując misję społeczną. Ośrodek LLL w oparciu o tego typu doradztwo tworzy z czasem własną ofertę dla *lifelong-learnerów*, komponując ją z rozmaitych kursów, modułów, kierunków studiów, realizowanych „w mieście” i „na uczelni”. Inny profil doradztwa, oferowanego w ośrodkach LLL, to doradztwo koncentrujące się na drugim z wymiarów integracji LLL w uczelni – na integracji dotyczącej osoby uczącej się⁷. Polega na opracowywaniu dla studentów indywidualnych strategii uczenia się przez całe życie i towarzyszeniu uczącym się w podczas realizacji tych strategii. Adresowane jest do kandydatów oraz już studiujących osób, zrekrutowanych nierzadko za pośrednictwem tych doradców. Zajmujący się takim doradztwem pracownicy to tutorzy, towarzyszący w starciu na studia, a potem w studiowaniu i wspierający jego proces. Co interesujące, zakresy rozmaitych profili doradztwa oferowanego za pośrednictwem ośrodków są płynne, często zachodzą na siebie i różnicują się nierzadko w związku z kwalifikacjami danego doradcy. Doradcy zatrudnieni w ośrodkach mają status akademików; realizują obowiązki doradczycy, konsultacyjnej, dydaktycznej, także naukowej.

⁶ Zob. m.in.: *European Universities' Charter on Lifelong Learning*, EUA: 2008; *Konkluzje Rady UE w sprawie modernizacji szkolnictwa wyższego*: 2011; *Strategia rozwoju SzW: 2010–2020* – projekt środowiskowy.

⁷ O wymiarach spełniania funkcji integrującej przez uczelnie, zob.: *European Universities' Charter on Lifelong Learning*, EUA: 2008; *Konkluzje Rady UE w sprawie modernizacji szkolnictwa wyższego*: 2011; *Strategia rozwoju SzW: 2010–2020* – projekt środowiskowy.

2. Wąsko, jako doradztwo towarzyszące procedurze RPL, realizowane w uczelni. Na procedurę tę, najogólniej, składają się cztery fazy: IDENTYFIKACJA konkretnych doświadczeń danej osoby za pomocą rozmowy; DOKUMENTACJA służąca zaprezentowaniu doświadczeń danej osoby; formalna OCENA tych doświadczeń oraz POŚWIADCZENIE wyników oceny, mogące skutkować częściową lub pełną kwalifikacją⁸. Polskie prawo (ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym*) zobowiązuje do uchwalenia przez senaty uczelni organizacji potwierdzania efektów uczenia się, w tym 1. zasad, warunków i trybu potwierdzania efektów uczenia się; 2. sposobu powoływania i trybu działania komisji weryfikujących efekty uczenia się (art. 170f); natomiast realizacja procedury potwierdzania efektów uczenia się rozumiana jest jako uprawnienie jednostek wydziałowych z co najmniej pozytywną oceną programową na kierunku interesującym kandydata [(w przypadku nieprzeprowadzenia oceny – jednostka z uprawnieniem do nadawania stopnia dra) – wymóg ustawowy: art. 170e, p.1]⁹.

Zawartość poniższej ramki to – dokonywana z perspektywy zainteresowania problematyką doradztwa – interpretacja oraz komentarz, stanowiący pewne rozszerzenie tych i kolejnych zapisów prawnych dotyczących RPL w Polsce. Można ją rozumieć jako podstawowe treści doradztwa, a z uwagi na bezpośrednio z nimi kojarzone działania doradcy – także jako podstawowe jego formy.

Ramka nr 1

Podstawowe treści i formy doradztwa w perspektywie prawnych aspektów RPL w Polsce

ZASADY (podstawowe informacje i wyjaśnienia dla kandydata)

- I. Efekty potwierdza się w zakresie odpowiadającym programom kształcenia w ramach oferty poszczególnych wydziałów (wymóg ustawowy: art. 170e, p. 2). Uczelnie, zgodnie ze swoją misją i strategią LLL wchodząc w rolę „integratorów uczenia się przez całe życie”, w określaniu indywidualnych ścieżek edukacyjnych studentów kojarzą własną ofertę kształcenia z ofertą innych instytucji, czyniąc to przy otwarciu się na zasoby lokalnego środowiska. Wyznacza to obszar działania doradcy, a w nim szczegółowe treści i formy aktywności, wykraczające poza bezpośrednią pracę z kandydatem pozostając w orientacji na tworzenie dla niej gruntu.

⁸ Zalecenia Rady z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (Dz.U. C 398 z 22.12.2012, Załącznik: *Definicje*).

⁹ Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – *Prawo o szkolnictwie wyższym* oraz niektórych innych ustaw

- II. Uczelnie pobierają opłaty za postępowanie związane z potwierdzaniem efektów uczenia się (możliwość ustawowa: art. 98, ust. 1, p. 3a), na podstawie umów zawieranych z osobami przyjętymi na studia (art. 160a). Doradca nie tylko informuje o tym kandydatów, ale także wskazuje możliwości pozyskiwania wsparcia finansowego. Polskie uczelnie natomiast – wzorem bardziej doświadczonych uczelni w UE – będą prawdopodobnie tworzyć środowisko przyjazne dla rozwoju tego rodzaju wsparcia, udzielanego przez banki (kredyty na *nietrydycyjne* studia, obejmujące procedurę RPL), stowarzyszenia i organizacje studenckie i in.
- III. Uczelnie w wyniku potwierdzenia efektów uczenia się zaliczają maks. 50% p. ECTS przypisanych do danego programu kształcenia (wymóg ustawy: art. 170g, p. 3). Doradca informuje o tym kandydatów i szczegółowo wyjaśnia im tę zasadę, jeżeli trzeba, dokonując parafraz, posługując się przykładami itd.
- IV. Uczelnie ustalają liczbę studentów przyjętych na podstawie najlepszych wyników uzyskanych w wyniku potwierdzenia efektów uczenia, jako nie większą niż 20% ogólnej liczby studentów na danym kierunku (wymóg ustawy: art. 170g, p. 4). Doradca informuje i wyjaśnia tę zależność jako określoną sytuację konkurencji, w jakiej znajduje się kandydat (czyni to również po zakończeniu procedury potwierdzania i pomaga mu ustalić dalsze perspektywy, możliwości dalszego aplikowania itp.).
- V. Procedura potwierdzania efektów uczenia się ze strony uczelni angażuje pracowników przygotowanych w ramach szkoleń (których zapewnienie powinno być troską uczelni) i działających w ramach przydzielonych im obowiązków. Generalnie obowiązki te koncentrują się na doradztwie, ale mogą być realizowane w szczególnych rolach, takich jak doradca RPL, całożyciowy doradca edukacyjny, mentor LLL, tutor LLL/RPL, doradca biograficzny, wydziałowy doradca edukacyjny, członek komisji ds. potwierdzania efektów uczenia się itp. Poza doradztwem lokują się obowiązki asesorów, czasem funkcjonujących w uczelniach (np. we Francji) z zadaniem przygotowania finalnej wersji potwierdzenia efektów osiągniętych przez kandydata.
- VI. Procedury potwierdzania efektów uczenia się odbywają się – zasadniczo – w czterech fazach, wynikających z zaleceń (identyfikacja, dokumentacja, ocena, poświadczenie). Zgodnie z wyborami podejmowanymi przez autonomiczne uczelnie przybierają jednak rozmaite fazy szczegółowe, tworząc tak oryginalne, „wewnątrzuczelniane” rozwiązania systemowe, w których szczególnie znaczące miejsce i rola przypada doradztwu¹⁰.

¹⁰ W którejś z polskich uczelni mogłoby to wyglądać na przykład tak: 1. **Kontakt z całożyciowym doradcą edukacyjnym** [pierwszy element wniosku (portfolio): dokumentacyjno-opisowe ujęcie biografii edukacyjnej oraz potrzeb edukacyjnych – określenie perspektywy dalszego uczenia się (ogólna ścieżka edukacyjna), w tym obszaru i profilu ewentualnego studiowania (ogólnych możliwości studiowania w poszczególnych jednostkach uczelni)]; 2. **Kontakt z doradcą edukacyjnym**

WARUNKI (przygotowanie wniosku)

Procedura potwierdzania efektów uczenia się odnosi się do kandydatów spełniających następujące warunki:

- ♦ matura – posiadane świadectwo dojrzałości (wymóg ustawy, art. 170g, p. 1.)
- ♦ doświadczenie zawodowe [wymóg ustawy: co najmniej 5 lat (studia lic., jednolite mgr), 3 lata (studia mgr) lub 2 lata (po studiach mgr) – art. 170g, p. 1,2. Nie dotyczy kandydatów po kolegiach (art.170g, p. 2)]
- ♦ złożony na uczelni wniosek o potwierdzenie efektów uczenia się poza uczelnią, udokumentowany zgodnie ze szczegółowymi wskazaniem w tej sprawie, które określiła uczelnia (struktura wniosku, portfolio kandydata itp.).

Doradca informuje i szczegółowo wyjaśnia te warunki, wspierając przygotowanie wniosku wraz z załącznikami, przyjmującego postać portfolio, zawierającego autorsko zebraną dokumentację i komentarze kandydata, mogące przyczynić się do powodzenia jego aplikacji. Ten rodzaj pracy doradcy może być znacząco wsparty przez rozwiązania wykorzystujące Internet (np. elektroniczne portfolio). Doradztwo przyjmuje tu formę komunikacji e-mailowej i innych form korespondencji elektronicznej.

TRYB (otwieranie perspektyw LLL)

Zgodnie z prawem potwierdzanie efektów uczenia się odbywa się w trybie administracyjnym, jako uchwała uczelnianej komisji weryfikującej efekty uczenia się. Doradca pomaga kandydatowi, „pilotując” jego działania do tego momentu, który stanowi zamknięcie procedury RPL w uczelni. Nie jest i nie może to być jednak zakończenie procesu doradztwa, skoro RPL nie może być oddzielany od LLL. Wynik, jakim jest potwierdzenie efektów, wyznacza doradcy kolejne treści i formy działania, od pokierowania kandydata do jednostek uczelni, poprzez ukierunkowanie kolejnego wniosku (np. o tradycyjne przyjęcie na studia albo o skrócone studia na innym kierunku), do otwarcia dróg dalszego uczenia się z wykorzystaniem oferty innych instytucji, z którymi uczelnia nie ma związku, ale doradca widzi je jako element oferty edukacyjnej środowiska, albo z którymi uczelnia współpracuje, np. oferując rozmaite postaci edukacji pozaformalnej, a także umożliwiając włączanie zarobionych tam punktów ECTS na poczet ewentualnych, przyszłych studiów.

– ekspertem wydziałowym (drugi element wniosku: sporządzony – na podstawie biografii edukacyjnej i ewentualnie uzupełnionej dokumentacji – opis efektów uczenia się kandydata, w przełożeniu na opis efektów oraz przypisane im punkty ECTS na danym kierunku i profilu kształcenia na wydziale); 3. **Przygotowanie ostatecznej wersji wniosku** – z wsparciem doradcy, eksperta wydziałowego; 4. **Ocena wniosku** przez asesora wydziałowego; 5. **Decyzja dotycząca wniosku** – uczelniany komitet ds. potwierdzania efektów uczenia się.

SPOSÓB I TRYB DZIAŁANIA KOMISJI WERYFIKUJĄCYCH EFEKTY UCZENIA SIĘ (aranżowanie indywidualnych ścieżek skróconych studiów)

Zgodnie z prawem w uczelni działają komisje weryfikujące efekty uczenia się. Ich członkami mogą być doradcy, asesorzy, osoby pełniące funkcje w jednostce i na szczeblu centralnym w uczelni (dziekani, prodziekani, prorektorzy, rektor). Mają swoich przewodniczących i regulaminy działania; zasadniczo decydują o potwierdzeniu efektów uczenia się kandydata, określając poziom, profil, kierunek i program jego kształcenia w danej jednostce, a także semestr, od którego powinien on rozpocząć realizację planu kształcenia.

Co ważne, jako treść doradztwa może to być program indywidualny, na co zezwala ustawa (art. 171 ust. 2.). Doradca – przed zakończeniem procedury RPL i po jej zakończeniu (mogą to być różne osoby, umiejscowione np. w ośrodku RPL/LLL i na wydziale) – pomaga we wstępnej aranżacji, a potem w ustaleniu takiego programu, jako indywidualnej ścieżki studiowania, współpracując w tym z władzami jednostki, nauczycielami akademickimi, tutorami i in.

Analizując zróżnicowane podejścia do doradztwa w autonomicznych rozwiązaniach przyjętych w polskich uczelniach, zasadniczo wyróżnić można doradcę ‘pierwszego kontaktu’ (A) oraz doradcę wydziałowego (B). Doradca A skupia się na asyście kandydatowi w pierwszych dwóch fazach procedury RPL, informując o ofercie i możliwościach ze strony uczelni, pomagając wybrać kierunek studiów, skompletować dokumentację (portfolio), a także – wstępnie – przełożyć efekty uczenia się kandydata poza uczelnią, na efekty przewidziane przez uczelnię na wybranym kierunku. Doradca ten bywa badaczem, metodą pogłębionego wywiadu biograficznego (indywidualnie) lub/i warsztatów biograficznych (grupowo) wspierającym kandydata w analizie jego drogi życiowej i edukacyjnej, a zarazem określeniu osiągnięć, predestynujących go do podjęcia lub kontynuacji studiów. Doradca A – zgodnie z zaleceniami opisującymi fazę pierwszą i drugą procedury – wchodzi w bezpośredni kontakt z kandydatem. Doradca B natomiast, umiejscowiony na wydziale, pozostaje zwykle w większym dystansie, doradzając w zakresie wymagań proceduralnych określonych w fazie trzeciej i czwartej, czyli przygotowując ocenę doświadczeń kandydata, doradza mu uzupełnienie portfolio, zaleca określone kursy czy egzaminy wymagane dla danego kierunku, albo praktyczne testy wymagane w odniesieniu do kwalifikacji kandydata wzbudzających zastrzeżenia itp. Doradca B, zasadniczo, wspiera tłumaczenie treści wniosku o potwierdzenie (wraz z portfolio) na język efektów uczenia się, które zostały opisane dla wybranego przez kandydata kierunku.

W ramach tego tekstu podejmowana jest próba zorientowania Czytelnika w obu przedstawionych wersjach doradztwa, między innymi po to, by – mając na uwadze autonomię polskich uczelni i oryginalność uformowanych w nich rozwiązań

w zakresie RPL i związanego z nim doradztwa – mógł stworzyć je stosownie do specyficznych, lokalnych uwarunkowań.

Niezwykle istotna w przygotowaniach, a później w pracy doradców, jest wrażliwość społeczna oraz świadomość specyfiki odbiorców doradztwa RPL. Pamiętając o tym, że – wspomniane na wstępie – systemowe działania pod szyldem LLL wpisują się w strategiczną odpowiedź Unii Europejskiej na wyzwania związane z kryzysem gospodarczym, transformacjami demograficznymi oraz postępowaniem technologicznym¹¹, uczelnie organizujące warunki potwierdzania efektów uprzedniego uczenia się kandydatów do podjęcia w nich ‘skróconych’ studiów powinny mieć na uwadze potrzeby oraz problemy, z jakimi przychodzą do nich ci kandydaci (patrz: ramka nr 2, poniżej).

Ramka nr 2

Z Zaleceń Rady z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (Dz.U. C 398 z 22.12.2012, s. 1):

(1) Walidacja efektów uczenia się, a mianowicie wiedzy, umiejętności i kompetencji, uzyskanych w wyniku uczenia się pozaformalnego i nieformalnego może odegrać ważną rolę w zwiększaniu zatrudnialności i mobilności oraz w motywowaniu do uczenia się przez całe życie, zwłaszcza wśród osób defaworyzowanych pod względem społeczno-ekonomicznym lub osób nisko wykwalifikowanych.

(2) W okresie, gdy Unia Europejska zmagą się z poważnym kryzysem gospodarczym, którego skutkiem jest gwałtowny wzrost bezrobocia, zwłaszcza wśród młodzieży, oraz w związku ze starzeniem się społeczeństwa, walidacja odpowiedniej wiedzy, umiejętności i kompetencji może okazać się jeszcze cenniejsza dla poprawy funkcjonowania rynku pracy, propagowania mobilności oraz zwiększania konkurencyjności i wzrostu gospodarczego.

Zapraszając kandydatów do podjęcia studiów, zainteresowane nietradycyjnymi studentami uczelnie powinny zorganizować, a w medialnych zachętach silnie eksponować gwarantowane przez siebie możliwości wspierania ich w formułowaniu wyników własnego uczenia się, w przygotowywaniu portfolio itd. W przypadku każdego wniosku o potwierdzenie uprzednich efektów uczenia się, sensownie w tym zakresie działająca uczelnia przede wszystkim dokłada starań, by naprawdę *widzieć* w nim jego autora. Procedury RPL powinny być wysoko zindywidualizowane i zachowywać otwarcie na aktualną sytuację kandydata oraz biograficzny kontekst, w jakim kształtowały się jego osiągnięcia (zob. m.in.: Alheit, 1994, s. 283–298), a także myśli o własnych potrzebach edukacyjnych, jak widzi je Pierre Dominicé (2000; 2006), i – wreszcie – o studiowaniu.

¹¹ *Zalecenia Rady z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego* (Dz.U. C 398 z 22.12.2012, s. 1–5).

W żadnym wypadku nie oznacza to faworyzowania *nietrydycyjnych* studentów, lecz stanowi wyraz kształtowania kultury uczelni, opartej na idei edukacji jako dobra publicznego. To kultura otwierająca, nie zaś blokująca dostęp do doświadczania studiów na poziomie akademickim. Charakteryzuje się ona gotowością do udostępniania jej oferty wszystkim chętnym, którzy pragną i – w świetle przedstawionych kwalifikacji, ewentualnie korzystając z zagwarantowanego przez uczelnie wsparcia w ich identyfikowaniu i uzupełnianiu, oraz możliwości elastycznej organizacji przyszłych zajęć¹² – mogą podjąć studia.

W świetle przedstawionej na wstępie polityki UE owo otwarcie uczelni dotyczy w szczególności osób borykających się z problemem wykluczenia (planujących lub zmuszonych do zmiany zawodu; chwilowo lub trwale tracących zatrudnienie albo bezskutecznie go poszukujących; osób w wieku 50+ i emerytalnym; kobiet pragnących powrócić na rynek pracy po urodzeniu dziecka, niepełnosprawnych i in.). Jak wynika z badań, studiowanie w późnej dorosłości prowadzi do silnego efektu *empowerment*, ludzie stają się dzięki niemu bardziej pewni siebie, silniejsi, a sam fakt studiowania, niezależnie od poziomu komplikacji związanych z tym problemem, okazuje się ogromnie znaczący pod względem formacyjnym, wzmacniając ich podmiotową tożsamość. Z grona dorosłych rozpoczynających studia wtedy, gdy kończą je lub myślą o wnukach ich rówieśnicy, wywodzą się szczęśliwi ludzie, a przy tym nierzadko znakomici studenci, przynoszący chlubę swoim uczelniom (niektórzy z nich z powodzeniem podejmują ścieżkę kariery akademickiej) (Merrill, 2014)¹³.

Znaczenie angielskiej nazwy *Recognition of Prior Learning* lepiej, niż polskie odpowiedniki odzwierciedla nacisk kładziony w tym pojęciu na rozpoznawanie uprzedniego uczenia się, czyli diagnozowanie zarówno osiągnięć (efektów uczenia się) kandydata, jak jego indywidualnych potrzeb edukacyjnych, pozwalające na podjęcie przez niego studiów (czyli realizację głównego celu, jednoczącego wyśiłki obu stron relacji: uczelni oraz kandydata). Zgodnie z doświadczeniami państw praktykujących RPL od dawna (m.in. Francja, Wielka Brytania) oraz unijnymi zaleceniami¹⁴ RPL – tłumaczone jako *uznawanie wcześniejszego uczenia się* – jest walidacją efektów uczenia się wszelkimi możliwymi drogami – formalną, nieformalną, pozaformalną – przed wnioskowaniem o ich potwierdzenie (patrz: ramka poniżej). Tak definiowane postępowanie ze strony uczelni oznacza zainteresowanie indywidualnie udzielanym wsparciem (np. w artykulacji podstaw do ubiegania się o ‘skrócone’ studia) i koncentrację na indywidualnych, zawsze wyjątkowych ścieżkach uczenia się kandydatów, pozwalającą na adekwatne do potrzeb osadzenie ich w aktualnej ofercie studiów.

¹² Chodzi o doradztwo rozumiane szeroko, jako doradztwo LLL (jak w opisie wyżej).

¹³ Zob. także: badawcze wyniki wspomnianego projektu EDUPRO realizowanego w Polsce, Wielkiej Brytanii i Portugalii, w ramach programu ERASMUS+: *Promocja uczenia się przez całe życie w szkołach wyższych przez wdrożenie innowacyjnych praktyk w zakresie uznawalności efektów uczenia się uzyskanych poza edukacją formalną (EDUPRO)*, 2014-1-PL01-KA203-003629.

¹⁴ *Zalecenia Rady z dnia 20 grudnia 2012...* op.cit.

Ramka nr 3

Z Zaleceń Rady z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego (Dz.U. C 398 z 22.12.2012, Załącznik: **Definicje**):

i) „walidacja” oznacza proces potwierdzania przez upoważniony organ, że dana osoba uzyskała efekty uczenia się mierzone zgodnie z odpowiednimi standardami; składają się na nią następujące cztery oddzielne etapy:

- 1) IDENTYFIKACJA konkretnych doświadczeń danej osoby za pomocą rozmowy;
- 2) DOKUMENTACJA służąca zaprezentowaniu doświadczeń danej osoby;
- 3) formalna OCENA tych doświadczeń oraz
- 4) POŚWIADCZENIE wyników oceny mogące skutkować częściową lub pełną kwalifikacją;

j) „uznawanie wcześniejszego uczenia się” oznacza walidację efektów uczenia się uzyskanych w drodze edukacji formalnej lub uczenia się pozaformalnego lub nieformalnego przed wystąpieniem o walidację.

W takim znaczeniu RPL to niejako przede wszystkim doradztwo edukacyjne, które z uwagi na kontekst, w jakim przebiega, odnosi się do uczenia się w różnych fazach życia (przez całe życie – *life-long learning*) oraz w rozmaitych jego miejscach, rolach, funkcjach społecznych czy zawodowych (*life-wide learning*). Tego typu doradztwo RPL można zatem określać także jako *całozyciowe doradztwo edukacyjne*, nawiązujące do anglojęzycznego: *counselling for / in lifelong learning*¹⁵. W perspektywie refleksji nad istotą doradztwa RPL na uczelniach – stanowiącej cel tego tekstu – szerokie nawiązywanie do tej formuły, także na polskich uczelniach, jest silnie rekomendowane.

Bibliografia

- Alheit, P. (1994). The “biographical question” as a challenge to adult education. *International Review of Education*. 40, 283–298.
- Dominicé, P. (2000). *Learning from Our Lives. Using Educational Biographies with Adults*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Dominicé, P. (2006). *Uczyć się z życia. Biografia edukacyjna w edukacji dorosłych*. Tłum. M. Kopytowska. Łódź: Wydawnictwo WSH-E.
- Kargulowa, A. (2005). *O teorii i praktyce poradnictwa. Odmiany poradniczego dyskursu. Podręcznik akademicki*. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.

¹⁵ Zob. m.in. projekt: <http://cilllprogramme.blogspot.com/>. Pojęcie całozyciowego doradztwa edukacyjnego zostało opisane w ekspertyzie M. Mendel: *Całozyciowe doradztwo edukacyjne. Rola uczelni w lokalnych rozwiązaniach dotyczących uczenia się przez całe życie*, wykonanej na zlecenie Marszałka Województwa Pomorskiego w roku 2014.

- Kozdrowicz, E. (2003). Poradnictwo w teorii i praktyce. W: T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika społeczna. Człowiek w zmieniającym się świecie* (s. 319–320). Warszawa: Wyd. Żak.
- Leszczyńska-Rejchert, A. (2005). *Człowiek starszy i jego wspomaganie – w stronę pedagogiki starości*. Olsztyn: Wyd. UWM.
- Mendel, M. (2013). Humanistyczny wymiar misji społecznej uczelni. W: J. Woźnicki (red.), *Misja i służebność uniwersytetu w XXI wieku*. Warszawa: Instytut Społeczeństwa Wiedzy Fundacji Rektorów Polskich.
- Merrill, B. (2014). Determined to stay or determined to leave? A tale of learner identities, biographies and adult students in higher education. *Studies in Higher Education*. doi: 10.1080/03075079.2014.914918.